

BẢO TỒN CÁC LOẠI HÌNH VĂN HOÁ NGHỆ THUẬT TRUYỀN THỐNG TRONG BỐI CẢNH HIỆN NAY (TRƯỜNG HỢP HÁT GHEO PHÚ THỌ)

ĐÀO ĐĂNG PHƯỢNG^(*)

Giao lưu, hội nhập về văn hóa giữa các vùng miền trong một quốc gia, giữa các nước trong khu vực và thế giới đã trở thành xu thế tất yếu trong bối cảnh toàn cầu hoá và hội nhập hiện nay. Tuy nhiên, cũng trong chính quá trình hội nhập ấy, vấn đề bản sắc văn hóa dân tộc lại đứng trước nhiều thử thách và vấn đề bảo tồn bản sắc văn hoá đang được nhiều quốc gia đặt lên hàng đầu. Ở nước ta, văn hóa được coi là động lực của sự phát triển, đồng thời truyền thống văn hóa cũng là yếu tố khẳng định bản sắc của cộng đồng, của dân tộc, của đất nước ta trước thế giới. Bởi vậy, những giá trị văn hoá truyền thống, trong đó có các loại hình văn hoá nghệ thuật truyền thống, càng cần được lưu giữ và phát huy.

Là một vùng đất cổ, trung tâm của nước Văn Lang xưa, Phú Thọ là nơi có điều kiện tự nhiên môi trường khá phong phú với địa thế tiếp giáp giữa đồi núi và đồng bằng, nơi hội tụ của các con sông lớn, có nhiều danh lam thắng cảnh đẹp. Môi trường tự nhiên, bề dày của lịch sử cùng sự sáng tạo, tinh thần giàu lòng nhân ái và óc thẩm mỹ của người

dân đất Tổ chính là điều kiện thuận lợi để các loại hình văn hoá nghệ thuật truyền thống ra đời, trong đó phải kể đến hát Ghẹo.

Với những nét phác hoạ dưới đây, chúng tôi mong muốn đem đến một bức tranh khái quát nhất về hát Ghẹo và những giá trị chứa đựng trong đó. Qua đó, trong bối cảnh hội nhập văn hoá ngày càng mạnh mẽ, các loại hình văn hoá nghệ thuật truyền thống trong đó có hát Ghẹo đang đứng trước những thử thách lớn như hiện nay, chúng tôi bước đầu đề xuất một số giải pháp nhằm bảo tồn hát Ghẹo nói riêng nhưng cũng có thể áp dụng cho các loại hình văn hoá nghệ thuật truyền thống nói chung.

I. Đặc điểm của hát Ghẹo

Hát Ghẹo (còn gọi là *hát Ghẹo anh* hay *hát Nước nghĩa*) là lối hát giao duyên giữa người dân các làng với nhau. Đó là một trong những sản phẩm văn hóa tinh thần của người dân vùng đất Tổ thời xa xưa, được hình thành trên chính trung tâm của vùng văn hóa đất

^(*) TS., Phó Hiệu trưởng Trường Đại học Sư phạm nghệ thuật Trung ương.

Tổ, đồng thời là một trong những bộ phận cấu thành của kho tàng văn hóa truyền thống Việt Nam. Hát Ghẹo mang trong nó những dấu ấn của thiên nhiên, của xã hội và tính cách của con người nơi đây. Với vị trí là vùng đệm cùng địa hình phong phú đa dạng, đặc biệt là sự hiện diện của các con sông lớn (sông Đà, sông Lô, sông Thao...) đã tạo điều kiện cho Phú Thọ giao lưu với nhiều miền đất khác nhau. Đó cũng chính là những yếu tố giúp hát Ghẹo ngày càng tiếp thu thêm nhiều điệu hát mới của các vùng để làm giàu thêm cho sự phong phú của mình.

1. Về cách thức tổ chức và trình tự diễn xướng

Theo các nghệ nhân kể lại: ngày xưa khi làng có lễ hội, trước ngày lễ, ngày hội một tháng thường tổ chức một buổi họp mặt các cụ bô lão và toàn thể dân làng để bàn về việc cúng lễ. Ngày họp mặt này gọi là *cầu hội diện* hay *cầu họp mặt*. Mỗi cá nhân trong làng đều tham gia đóng góp tiền gạo để tổ chức tế lễ. Trong buổi cầu hội diện thường mời *dân nước nghĩa* (làng kết nghĩa) đến dự cùng bàn và cùng liên hoan. Năm nào mất mùa thì làng tổ chức nhỏ, khi đó sẽ không mời *dân nước nghĩa* đến dự. Năm được mùa thì tổ chức lớn và mời *dân nước nghĩa* đến dự bàn, liên hoan tới bốn, năm mâm.

Hát Ghẹo là lối hát đối đáp nam nữ có tính dân gian, nó không liên quan đến việc thờ cúng. Tuy nhiên, phần sau của mỗi một lễ hội đều có những cuộc hát Ghẹo, và cuộc hát chỉ bắt đầu sau khi mọi việc tế lễ ở đình đã hoàn tất. Nói cách khác, cuộc hát Ghẹo không bao giờ được thực hiện trước phần cầu cúng, tế lễ. Sau khi kết thúc bữa cỗ liên hoan,

đến chập tối các trai gái nam nữ mới mời nhau sang địa điểm ca hát.

Tục *nước nghĩa* quy định, làng được mời đến hát thì cử nam giới đi, ngược lại làng tổ chức hát thì cử nữ giới đón tiếp. Khi đi, nam giới thường mặc áo the, quần trắng, khăn xếp đội đầu - là những trang phục đẹp nhất thường chỉ được dùng cho những ngày lễ hội. Còn nữ giới đón tiếp thì mặc áo năm thân, áo cánh trắng, yếm điều, quần lụa lĩnh, thắt lưng bao các màu, đeo xà tích và đầu chít khăn mỏ quạ.

Hát Ghẹo được diễn xướng theo 4 chặng, dân gian gọi là 4 giọng: Thứ nhất *Ví mời/đãi trâu*; Thứ hai *Giọng sống*; Thứ ba *Sang giọng*; Thứ tư *Ví tiền/đưa chân*.

Bắt đầu vào cuộc hát, sau khi hai bên nước nghĩa chào hỏi nhau một vài câu thường lệ, các anh, các chị bắt ngay vào hát *Ví đãi trâu*. Thông qua những miếng trâu - vật trung gian, có thể coi đó là cái cớ - các chị vừa mời các anh vừa hát những câu Ví có tính ứng khẩu, xã giao như:

“Miếng trâu để đĩa bưng ra

Xin anh nhận lấy để rồi tỏ than”

(Trích *Ví đãi trâu*)

Còn *Giọng sống* là một nét nhạc mà người ta dùng để hát những câu ca khác nhau. Lời ca *Giọng sống* có một thứ tự nhất định và nội dung gần với nhau. Mỗi lời ca gồm nhiều câu, có câu của nữ, có câu của nam, trong đó có nhiều câu chung cho cả nam cả nữ, nhưng khi hát chỉ cần thay đổi một vài chữ và cách xưng hô cho phù hợp như: nữ hát “*vì anh em mới tới đây*”, khi nam hát thì

thay “*vì anh*” bằng “*vì chị*”, câu hát sẽ đổi thành “*vì chị em mới tới đây*”...

Chặng *Sang giọng* có tính chất tự do, nam, nữ có thể hát vào bất cứ giọng nào trước. Mỗi giọng có thể có hai, ba lời ca khác nhau mà mỗi bên chỉ hát một lời. Người hát trước có thể hát bất kỳ lời nào, còn người hát sau thì hát lời ca còn lại xem như là một hình thức đối giọng. Ở chặng *Sang giọng*, để tạo không khí cho cuộc hát, người ta thường tổ chức hát thi với quy ước là thi câu, thi giọng. Bên nào không đối được coi như thua.

Chặng *Ví tiến chân* xuất phát từ những tình cảm say sưa, thắm thiết, lưu luyến trong lòng mỗi chàng trai cô gái, bởi vậy lời ca của *Ví tiến chân* có nhiều cảm xúc. Các chị tiến chân các anh về một đoạn đường dài khoảng năm đến bảy cây số, vừa đi vừa hát *Ví*, lưu luyến tưởng như khó mà chia tay được. Tiến nhau đến lúc mặt trời đã lên cao, họ mới tạm biệt nhau, sau đó mỗi người theo một đường trở về làng.

2. Về âm nhạc, lời ca và cách phổ thơ

Cũng như các thể loại dân ca khác, âm nhạc trong hát Gheo là sự ánh xạ phần nào của ngôn ngữ thông qua giai điệu âm nhạc và cũng có quá trình phát triển từ đơn giản đến hoàn thiện. Tất nhiên, trong quá trình phát triển ấy, âm nhạc hát Gheo không tách rời ngôn ngữ tiếng Việt nói chung, ngôn ngữ địa phương nói riêng và chịu sự chi phối mạnh mẽ bởi bối cảnh xã hội ở từng giai đoạn, từng thời kỳ lịch sử.

Ở chặng đầu - hát *Ví*, âm nhạc còn đơn giản. *Ví* chưa phải là bài hát, nó gần với giọng nói hơn, nhưng đã mang đậm tính ca xướng. Giai điệu được

vận hành chủ yếu trên thang 3 âm, sử dụng tiết tấu đồng độ, âm vực của bài hẹp, không có quãng nhảy xa. Lấy đoạn trích trong bài *Ví đãi trâu* dưới đây làm ví dụ.

VÍ ĐÁI TRẦU

(Trích)

Em thua với anh em. Miếng trâu để đĩa bung
ra. Xin anh nhận lấy để mà thờ than. Thờ anh

Âm nhạc trong các bài của giọng *Sống* dù có nhiều điểm giống *Ví*, cách hát tự do, giai điệu cũng vẫn vận hành trên thang 3 âm... nhưng đã có những biến đổi có vẻ mềm mại và có tính ca xướng hơn.

GIỌNG SỐNG

(Trích)

Nhịp tự do NGUYỄN ĐĂNG HỒE (Lược ghi)
(À) anh (ò) ơi (à) bây giờ còn roan mấy nước thôi, (à) tâm rãng
(à) sức miệng (à) em ra ngời hầu anh, (Chứ) em

Tính chất âm nhạc ở phần *Sang giọng* thì khác hẳn. Giai điệu âm nhạc đã có tính phóng khoáng hơn nhiều và được vận hành chủ yếu trên thang 5 âm chứ không giống thang 3 âm trong *Ví* và *Sống*. Căn cứ vào giai điệu âm nhạc, thành phần âm trong thang âm, cách vận hành tiết tấu, tầm cỡ của giọng hát... có thể nhận định rằng: *Sang giọng* chịu nhiều ảnh hưởng của sự giao lưu văn hoá giữa các vùng miền, và nó là chặng cuối cùng, có thời gian phát triển sau so với *Ví*

và *Sống*. Theo các giọng này, hát Ghẹo có thể chia thành hai phần.

Thứ nhất là các giọng chính của hát Ghẹo, bao gồm hai loại là *Ví* và *Sống*. Đối với *Ví*, âm nhạc, nhạc điệu đơn giản, chủ yếu do phần lời chi phối, do đó người hát không nhất thiết phải có giọng hay nhưng phải là người ứng đối giỏi, vận câu văn sành.

Thứ hai là các bài hát Ghẹo đã mang hơi hướng của một ca khúc, hoặc là một ca khúc thực sự. Phần này chiếm tỷ lệ nhiều nhất, mỗi bài là một nội dung tình cảm nhất định.

Trong hát Ghẹo, các nghệ nhân thường phổ thơ theo 3 cách phổ biến: Cách thứ nhất là phổ theo trật tự của câu thơ, nhiều người thường cho rằng đó là cách phổ thơ xuôi chiều. Cách thứ hai là điệp một hoặc hai, ba từ ngay đầu câu rồi tiếp tục thực hiện như cách thứ nhất. Cách thứ ba là đảo ngược trật tự của thơ, thường lấy bốn chữ sau của câu sáu đưa lên trước rồi mới trở lại từ đầu. Cách này trong hát Ghẹo xuất hiện không nhiều.

Lời ca trong hát Ghẹo dù sử dụng nhiều thể thơ nhưng ngôn từ vẫn chủ yếu thiên về tính bình dân hơn tính bác học. Ngôn ngữ lời ca có nhiều từ cổ mang tính địa phương rõ nét. Ngoài thể thơ lục bát luôn giữ vai trò chủ đạo, hát Ghẹo còn sử dụng nhiều loại thơ khác làm lời ca, như thể thất ngôn, song thất lục bát, thể thơ 4 chữ, thể thơ nói... Nội dung lời ca chủ yếu ngợi ca tình yêu đôi lứa, bên cạnh đó còn có những lời châm biếm, đả kích các thể lực cầm quyền trong xã hội phong kiến.

II. Những giá trị của hát Ghẹo

Trải qua nhiều thời kỳ lịch sử, các thể hệ người dân Phú Thọ đã nối tiếp

nhau say mê sáng tạo, mài dũa, chất lọc rồi bổ sung thêm nhiều nhân tố mới để nâng hát Ghẹo trở thành một thể loại ca hát mang nhiều giá trị độc đáo của vùng đất Tổ.

Trước hết là *sự liên kết cộng đồng trên tinh thần lá lành đùm lá rách*. Qua những câu chuyện được kể trong hát Ghẹo, người ta cảm nhận được tinh thần tương thân tương ái, giúp đỡ lẫn nhau trong lúc khó khăn, hoạn nạn. Ngoài ra, trong mỗi lời ca còn chứa đựng cách ứng xử khôn khéo, biến sự hiềm khích thành mối quan hệ hòa hảo, lá lành đùm lá rách trong những điều kiện có thể. Và, trên hết đó là mối quan hệ tình thân, coi nhau như anh em một nhà, chia sẻ những niềm vui nỗi buồn trong đời sống tinh thần, từ đó tạo nên sức mạnh cộng đồng.

Thứ hai là những giá trị về *cách ứng xử*. Hát Ghẹo còn được coi như cuốn sách ghi lại những lối ứng xử trọng yêu thương, trọng nghĩa tình trong tình yêu trai gái, lối ứng xử trong quan hệ vợ chồng và quan hệ gia đình.

Ý thức trong cách tổ chức chu đáo cho mỗi cuộc hát Ghẹo cũng chính là thể hiện sự tôn trọng và trân trọng đối với dân nước nghĩa. Khi hát hay lúc trò chuyện, hai bên xưng hô rất lịch sự, lễ phép và thể hiện sự kính trọng. Trong khi hát, họ thường gọi người đứng đầu nhóm hát nam là quan trùm, người đứng đầu nhóm hát nữ là bà trùm (ở một số vùng gọi chung là quan trùm), những người nam giới, nữ giới còn lại được gọi là quan anh, quan chị. Trong xưng hô, mọi người thường dùng những lời lễ rất lễ phép, như: “ạ em thưa anh ạ”, “ạ em thưa chị ạ”.

Ngày nay tục nước nghĩa đã không còn, nhưng cách xưng hô này vẫn còn ảnh hưởng rất đậm nét trong sinh hoạt đời thường của người dân. Trò chuyện với các nghệ nhân hát Gheo, các cụ vẫn giữ cách xưng hô lễ phép như vậy, không phân biệt tuổi tác. Không chỉ trong xưng hô, mà cách ăn mặc và việc chọn địa điểm hát cũng thể hiện được sự tôn trọng ấy. Nói rộng ra, đó là bài học vô cùng giá trị về cách ứng xử mang tính xã hội.

Thứ ba là *những giá trị về giáo dục nhận thức cuộc sống*. Lời ca trong hát Gheo là lời nhắn nhủ cho thế hệ sau nhận thức về sự cần thiết của những mối quan hệ tình thân, nghĩa ngãi đôi đường không đâu có thể. Thỉnh thoảng lời ca hát Gheo vẫn nhắc đến đôi dân nước nghĩa tự cổ tòng lai để nhắc nhở về một thời các làng nơi đây đã từng kết nghĩa. Cách mời trầu cũng là bài học của người xưa dành cho hậu thế về cách tiếp đón khách: lời chào cao hơn mâm cỗ. Cách nói trong mỗi lời ca cũng là sự giáo dục mỗi người nhận thức được việc biết chấp nhận thực tế, đôi khi là thực tế khắc nghiệt, để tồn tại và chấp cánh ước mơ, tìm ra giá trị hợp lý trong cái bất hợp lý để thỏa nguyện được ước mơ của họ. Những giá trị khác về nhận thức cuộc sống cũng được những người dân nơi đây gửi gắm qua lời hát Gheo như: sự tiết kiệm trong cưới xin; ứng xử đôi bên dòng họ...

Thứ tư là *những giá trị thẩm mỹ, giá trị nghệ thuật*. Lời ca trong hát Gheo chủ yếu là những từ ngữ chọn lọc, chính xác, rõ ràng, mạnh và chắc. Hát Gheo đẹp về ngôn ngữ, đồng thời cũng đẹp về kết cấu, bởi sự tự do trong cách biểu hiện tự nhiên của tình cảm. Mỗi lời ca đều chứa đựng những tình cảm đậm

thấm, tình yêu thương. Nhiều câu ca mộc mạc, đơn giản mà không kém phần tế nhị. Lối nói ví von hàng ngày cũng thường được dùng trong lời ca của hát Gheo. Phương pháp sử dụng hình tượng khá phong phú, vừa mang tính khái quát, vừa mang tính trừu tượng, nhưng vẫn thể hiện sự dung dị của một vẻ đẹp hồn nhiên, chân thành.

Giá trị nghệ thuật âm nhạc thể hiện trước hết ở sự phong phú về giọng điệu. Chỉ tính riêng ở phần Sang giọng đã có tới 36 giọng điệu. Có giọng hát trầm ngâm, tha thiết, có giọng hát lại trong sáng, bay bổng, rộn ràng. Sự phong phú về giọng điệu này ở mỗi chặng đều có những giá trị nghệ thuật nhất định. Phát triển từ đơn giản đến phức tạp, từ thô cứng đến mềm mại, linh hoạt..., cộng với cách thức xây dựng giai điệu trên các thang âm khác nhau, cách phổ thơ vào nhạc... đều là những giá trị không nhỏ về thẩm mỹ và nghệ thuật mà các nghệ nhân dân gian Phú Thọ đã để lại.

Thứ năm là *kho tàng tri thức dân gian*. Tri thức về môi trường tự nhiên đem lại từ những lời ca, tiếng hát về đất đai, nguồn nước, cây cối, động thực vật, về thời tiết khí hậu... Những quy luật về thời tiết, về phân loại đất đai, phân loại cây trồng đều được những người dân nơi đây đúc kết trong các lời ca của hát Gheo. Cùng với đó, những tri thức về kinh nghiệm lao động sản xuất trong các nghề thủ công như quai lưới, dệt gấm, thêu hoa, về việc trồng cây, làm đất, rồi cách nhuộm vải, tằm trầu... đều có trong hát Gheo.

Trải qua nhiều thời kỳ lịch sử, cho dù có sự đứt đoạn, nhưng các thế hệ cư dân nơi đây đã nối tiếp nhau giữ gìn, sáng tạo, lưu truyền những giá trị

truyền thống ấy để ngày nay nó vẫn hiện tồn trong đời sống tinh thần của người dân trên mảnh đất này.

III. Một số vấn đề về bảo tồn, phát triển

Từ sau khi đất nước thống nhất, đặc biệt là những năm đầu bước vào thời kỳ Đổi mới, nhiều loại hình văn hoá nghệ thuật truyền thống, trong đó có hát Ghẹo, có phần trầm lắng. Việc sưu tầm, nghiên cứu, tổ chức các hội nghị, hội thảo ở các cấp làng, xã, huyện và cả trên địa bàn tỉnh chưa thực sự lôi cuốn người dân. Đầu tư ngân sách không được quan tâm đúng mức. Việc tuyên truyền, giáo dục cho thế hệ trẻ hiểu biết về những giá trị của hát Ghẹo cũng không được thường xuyên... Điều đó khiến hát Ghẹo bị mai một đi rất nhiều, thậm chí gần như bị lãng quên. Nếu so với hát Xoan thì hát Ghẹo ít được quan tâm hơn, vì hát Xoan còn phục vụ cho nhu cầu tín ngưỡng.

Từ những năm 1990 đến nay, hát Ghẹo đã được đầu tư và đang trên đà phục hồi, phát triển. Bên cạnh việc tổ chức các hoạt động văn nghệ quần chúng, Sở Văn hoá, Thể thao và Du lịch Phú Thọ còn xây dựng nhiều đề án để bảo tồn, gìn giữ và phát triển các loại hình dân ca đặc sắc của tỉnh, trong đó có hát Ghẹo. Phong trào văn nghệ quần chúng, trong đó có hát Ghẹo, được tổ chức mạnh mẽ, rộng khắp.

Bảo tồn, phát huy, phát triển vốn văn hoá dân gian truyền thống trước hết phải giữ được cốt lõi nhân văn, bản sắc dân tộc và tính cộng đồng của nó. Với tinh thần như vậy, dưới đây chúng tôi xin đưa ra một số suy nghĩ bước đầu về phương hướng bảo tồn và phát triển hát Ghẹo trong giai đoạn hiện nay.

- *Đối với hoạt động nghiên cứu, sưu tầm, bảo tồn, phát triển:* Những điều kiện thiết yếu trước tiên để bảo tồn và phát triển hát Ghẹo là những cán bộ có chuyên môn và nguồn kinh phí. Các cán bộ nghiên cứu, sưu tầm phải về địa phương có truyền thống hát Ghẹo để ghi chép, phát hiện chính xác các giọng điệu gốc theo lối truyền thống. Những sưu tầm phải được sử dụng làm tư liệu tại bảo tàng, thư viện của tỉnh, đồng thời nhân bản làm tư liệu nghiên cứu và phổ biến rộng rãi. Các bộ sưu tập có thể in thành sách, thành đĩa để xuất bản, phát hành trên diện rộng...

- *Đối với hoạt động văn nghệ quần chúng và nghệ thuật chuyên nghiệp:* Chỉ khi hát Ghẹo được trả về với những sinh hoạt của nhân dân thì nó mới sống lâu và phát triển mạnh được. Tuy nhiên, đưa hát Ghẹo về với nhân dân, với phong trào văn nghệ quần chúng của nhân dân Phú Thọ là việc làm không đơn giản. Nhưng nếu làm được thì đây sẽ là giải pháp rất tốt để giữ gìn, bảo tồn và phát triển hát Ghẹo.

Đối với hoạt động nghệ thuật chuyên nghiệp, phải có chính sách khuyến khích các anh chị em nghệ sĩ, nhạc sĩ... của các đoàn nghệ thuật trong và ngoài tỉnh đến với hát Ghẹo để sáng tác, xây dựng những chương trình, tiết mục từ hát Ghẹo hoặc dựa trên chất liệu của hát Ghẹo. Việc cải biên, viết lời mới cho phù hợp với đời sống của người dân hiện nay cũng nên được khuyến khích. Đối với hoạt động nghệ thuật quần chúng, cần tổ chức lại các câu lạc bộ hát Ghẹo tại các làng, xã và duy trì hoạt động thường xuyên. Đồng thời, vào mỗi dịp lễ hội của làng, xã hoặc những dịp thích hợp, có thể tổ chức thi giữa các nhóm, các câu lạc bộ,

tạo không khí hứng khởi để lôi kéo người dân quay về với các loại hình văn hoá nghệ thuật truyền thống nói chung và hát Ghẹo nói riêng.

- Trong hoạt động đào tạo ở các trường: Đưa hát Ghẹo vào chương trình chính khóa và ngoại khóa của các trường học trong tỉnh Phú Thọ là điều cần thiết, có như vậy chúng ta mới phổ biến rộng rãi được hát Ghẹo đến các thế hệ trẻ...

- Đối với hoạt động văn hóa du lịch địa phương: Phú Thọ là nơi có nhiều danh lam thắng cảnh và di tích lịch sử, chính vì vậy, việc phát triển tiềm năng du lịch ở đây có nhiều thuận lợi. Việc đưa hát Ghẹo vào văn hóa du lịch sẽ mở ra một hướng đi mới có nhiều triển vọng trong việc bảo tồn, phát huy và phát triển nó. Cần khôi phục hát Ghẹo trong các lễ hội, đặc biệt là lễ hội Đền Hùng. Ở đó, hát Xoan thuộc loại nghi thức không thể thiếu, còn hát Ghẹo có thể tổ chức như các chương trình văn nghệ.

Một lần nữa có thể khẳng định, hát Ghẹo là một trong những sản phẩm văn hóa tinh thần độc đáo được hình thành trên mảnh đất Phú Thọ do chính người dân nơi đây sáng tạo nên. Hát Ghẹo là loại hình dân ca cổ, có những đặc điểm riêng về nguồn gốc ra đời, không gian, thời gian và đối tượng diễn xướng. Do đó, hát Ghẹo không phải là một nhánh của hát Xoan. Trên con đường hình thành và phát triển, hát Ghẹo cũng chịu sự chi phối của quy luật giao thoa văn hóa, điều ấy đã làm cho hát Ghẹo trở nên thoáng đạt hơn về phương diện biểu cảm.

Với những giá trị lớn lao của nó trong đời sống tinh thần của người dân, hát Ghẹo xứng đáng là một trong những

đối tượng cần được quan tâm đặc biệt trong công tác bảo tồn và phát huy trong giai đoạn hiện nay ở Phú Thọ. Tuy nhiên, bảo tồn và phát huy giá trị của hát Ghẹo trong bối cảnh mới không phải việc dễ. Muốn khôi phục và phát huy giá trị của hát Ghẹo trong bối cảnh hiện nay, phải có kế hoạch vừa mang tính cấp bách, vừa mang tính chiến lược, có sự phối hợp nhịp nhàng, đồng bộ giữa người dân và các cơ quan chức năng □

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Nguyễn Đăng Hòe (1979), *Bước đầu tìm hiểu hát Ghẹo Vĩnh Phú*, Ty Văn hóa Thông tin Vĩnh Phú, Vĩnh Phú.
2. *Kỷ yếu dân ca Xoan Ghẹo Vĩnh Phú* (1994), Sở Văn hóa Thông tin Vĩnh Phú xuất bản, Vĩnh Phú.
3. Phạm Phúc Minh (1994), *Tìm hiểu dân ca Việt Nam*, Nxb. Âm nhạc, Hà Nội.
4. Ngô Quang Nam, Xuân Thiêm (chủ Biên) (1986), *Địa chí Vĩnh Phú Văn hóa dân gian vùng Đất Tổ*, Sở Văn hóa Thông tin Vĩnh Phú, Vĩnh Phú.
5. Tú Ngọc (1997), *Hát Xoan dân ca nghi lễ - phong tục*, Viện Âm nhạc, Nxb. Âm Nhạc, Hà Nội.
6. Nhiều tác giả (2003), *Tổng tập Văn nghệ dân gian Đất Tổ*, tập 3, Sở Văn hóa, Thông tin và Thể thao Vĩnh Phú, Vĩnh Phú.
7. Nhiều tác giả (1986), *Văn nghệ dân gian Đất Tổ* (Địa chí), Sở Văn hóa, Thông tin và Thể thao Vĩnh Phú, Vĩnh Phú.
8. Nguyễn Khắc Xương, Dương Huy Thiện (1979), *Hát Xoan hát Ghẹo Vĩnh Phú* (giới thiệu - sưu tầm), Hội Văn học Nghệ thuật Vĩnh Phú, Nxb. Vĩnh Phú.